

VLADIMIR NABOKOV

SABRANE
PRIČE
II

Beograd
2018.
DERETA

MUZIKA

Hodnik je bio preplavljen kaputima oba pola; iz gostinske sobe dopirao je brzi niz klavirskih nota. Odras Viktora Ivanoviča u ogledalu zategao je čvor odraza kravate. Izvijajući se, služavka je okačila njegov kaput, ali on skliznu, povukavši još dva sa sobom, te je morala sve iz početka.

Kada je Viktor Ivanovič na vrhovima prstiju stigao do gostinske sobe, muzika je najednom postala glasnija i muževnija. Volf, jedan od retkih koji je bio stalni gost u toj kući, sedeo je za klavirom. Ostali – njih tridesetak ukupno – slušali su, u raznim pozama, neki podbrađeni o pesnicu, drugi su duvali dim cigarete ka plafonu, a kolebljivo svetlo davalo je određenu živopisnost njihovoj nepokretnosti. Izdaleka, domaćica je rečitim osmehom ukazala Viktoru Ivanoviču na slobodno mesto, foteljicu s naslonom u obliku perece koja je bila skoro potpuno natkriljena senkom velikog klavira. Odgovorio je jedva приметnom gestikulacijom – neka, neka, mogu i da stojim; onda je ipak počeo da se pomera u tom pravcu, oprezno je seo i oprezno prekrstio ruke. Supruga pijaniste se, poluotvorenih usta i brzo trepćući, spremala da okrene

stranicu i... napokon je i okrenula. Crna šuma sve glasnijih nota, uspon, ponor, izdvojena grupa malih trapezista u letu. Volf je imao duge, svetle trepavice; njegove providne uši posedovale su neku nežnu rumenu nijansu; svirao je tonove neverovatno brzo i energično i ruke, u lakiranim dubinama otvorenog poklopca klavijature, bile su zaokupljene sablasnom, zamršenom, donekle čak i lakrdijaškom mimikrijom.

Viktoru Ivanoviču je svaka nepoznata muzika – a znao je možda desetak opštepoznatih melodija – bila nalik brbljanju na nekom stranom jeziku, kada uzalud pokušavamo da utvrdimo bar početak i kraj reči, ali pritom se sve razliva i stapa, tako da lenjo uvo počinje da oseća dosadu. Viktor Ivanovič je pokušao da se usredsredi na slušanje, ali ubrzo je uhvatio sebe kako posmatra Volfove ruke i njihove sablasne odsjaje. Kada su se zvuci pretvorili u zaglušujuću grmljavinu, vrat pijaniste se nado, njegovi rašireni prsti su se ukočili i on ispusti prigušeni roptaj. U jednom trenutku njegova žena je požurila; levim dlanom je hitro zaustavio stranicu, pa je neverovatnom brzinom pljesnuo natrag, da bi mu već sledećeg trenutka obe ruke opet divlje pritiskale pokorne dirke. Viktor Ivanovič je pomno posmatrao tog čoveka: špicasti nos, izraženi kapci, ožiljak od čira na vratu, kosa nalik plavoj pahulji, crni sako široko krojen u ramenima. Na trenutak, Viktor Ivanovič je hteo opet da se posveti muzici, ali jedva da mu je to uopšte pošlo za rukom, kada mu je pažnja opet popustila. Lagano se okrenuo tražeći svoju tabakeru pažljivo posmatrajući ostale goste. Među nepoznatim licima primetio je i nekoliko poznatih – eno dragog, buckastog Kočarovskog, da li da mu klimnem

glavom? To je i uradio, ali je promašio cilj: drugi poznanik, Šmakov, odgovori mu na naklon; čuo sam da napušta Berlin i odlazi u Pariz – moram da ga pitam za to. Na divanu, okružena dvema starijim damama, sedela je kor-pulentna, crvenokosa Ana Samojlovna, blago zavaljena i poluzatvorenih očiju, dok je njen muž, laringolog, sedeo nalakćen na naslon od stolice. Kakav to predmet svetluca među prstima njegove slobodne ruke? Ah, da, cvikeri na čehovljevskej vrpci. Malo dalje, s ramenom u senci, pogr-bljen, bradati čovek, poznati ljubitelj muzike, pomno je slušao, kažiprsta oslonjenog na slepoočnicu. Viktor Ivanovič nikada nije uspeo da zapamti njegovo ime i patronim. Boris? Ne, nije. Borisovič? Nije ni to. Još lica. Da li su Haruzini tu? Da, jesu. Ne gledaju ka meni. I u tom trenutku, odmah iza njih, Viktor Ivanovič ugleda svoju bivšu ženu.

Odmah je spustio pogled, nesvesno otresao pepeo cigarete koji se još nije ni formirao. Negde iz dubine njegovo srce izroni kao pesnica, tek da mu uputi aperkat, da ga uzdrma, opet udari, potom brzo i haotično nastavi da kuca, suprotstavljajući se muzici i zaglušujući je. Ne znajući gde da gleda, iskosa osmotri pijanistu, ali nije čuo nikakav zvuk: Volf je, čini se, pritiskao nečujne dirke. Grudi Viktora Ivanoviča toliko su se stegle da je morao da ustane i duboko udahne; potom, kao da se vraća iz daleka, ponovo se začu muzika i njegovo srce opet poče da kuca pravilnijim ritmom. Rastali su se pre dve godine, u drugom gradu, gde je more tutnjalo noću i gde su počeli da žive kada su se uzeli. Još uvek oborenih očiju, trivijalnim mislima je pokušao da se odbrani od tog gromovnog naleta prošlosti: na primer, mora da ga je pre nekoliko

trenutaka posmatrala dok je dugim, bešumnim, nesigurnim koracima na vrhovima prstiju prošao duž cele sobe da bi došao do ove stolice. Osećao se kao da ga je neko uhvatio bez odeće dok je obavljao neki idiotski posao; i dok je zamišljao kako je tako nesvestan klizio i uranjao u njen pogled (neprijateljski? podrugljiv? znatiželjan?), prekide samog sebe ne bi li osmotrio da li je domaćica ili bilo ko u prostoriji možda bio svestan situacije, i otkud ona tu, i da li je došla sama ili sa novim mužem, i šta njemu, Viktoru Ivanoviču, valja činiti: da ostane tako ili da pogleda ka njoj? Ne, pogled još nije dolazio u obzir; prvo mora da se privikne na njeno prisustvo u toj velikoj ali ipak ograničavajućoj sobi – jer muzika ih je tu zatvorila i postala neka vrsta zatvora gde su oboje osuđeni da ostanu zarobljeni dok pijanista ne prestane da gradi i diže svoje zvučne svodove.

Šta je uspeo da primeti u tom kratkom pogledu prepoznavanja pre nekoliko trenutaka? Malo toga: njene oborene oči, blede obraze, uvojak crne kose i jednu stvar koja je bila sasvim u drugom planu, ogrlicu ili nešto već oko njenog vrata. Tako malo! Ipak, ta ovlašna skica, ta nedovršena slika već je *bila* njegova žena, i taj trenutni spoj svetla i senke već je stvorio jedinstveno biće koje se moglo zvati njenim imenom. Koliko davno to sad izgleda! Jedne sparne večeri, pod omamljujućim nebom, ludo se zaljubio u nju, na terasi paviljona teniskog kluba, a mesec dana kasnije, tokom prve bračne noći, pljuštalo je tako jako da se more nije moglo čuti. Kakvo je to bilo blaženstvo. *Blaženstvo* – kakva vlažna, mokra, zapljuskujuća reč, tako živa, tako krotka, nasmejana i uplakana sama

po sebi. A sledećeg jutra: to blistavo lišće u bašti, to skoro bešumno more, to malaksalo, mlečno, srebrnkasto more.

Nešto je trebalo učiniti sa opuškom. Okrenuo je glavu i njegovo srce je opet preskočilo. Neko se pomerio, skoro potpuno je zaklonivši, i izvadio maramicu belu kao smrt; ali uskoro će se lakat stranca skloniti i ona će se opet ukazati, da, evo samo što se nije ponovo ukazala. Ne, ne mogu da gledam. Eno pepeljare na klaviru.

Zvučni zid je i dalje bio podjednako visok i neprobodan. Sablasne ruke u njihovim lakiranim dubinama i dalje su se uvijale. Bićemo zauvek srećni – kako je melodična ta fraza, kako sija! Bila je sva meka poput somota, čoveku dođe da je pokupi poput sklupčanog ždrebeta. Da je privije na grudi i ušuska. I šta onda? Šta bi trebalo čovek da uradi ne bi li je potpuno posedovao? Volim tvoju jetru, tvoje bubrege, tvoja krvna zrnca. Na to bi odgovorila: – Ne budi grozan. – Nisu bili ni bogati ni siromašni, odlazili su na more skoro tokom čitave godine. Meduza, nasukana na šljunkovitu plažu, drhtala je na vetru. Krimske litice presijavale su se poprskane. Jednom su videli ribara koji je nosio telo utopljenika; bose noge, koje su virile ispod pokrivača, delovale su iznenađeno. Naveče bi obično kuvala kakao.

Opet je pogledao. Sada je sedela oborenog pogleda, prekrštenih nogu, brade podbočene o pesnicu: bila je veoma muzikalna, Volf mora da je svirao neko čuveno, divno delo. Neću spavati nekoliko noći, reče Viktor Ivanovič u sebi dok je razmišljao o njenom belom vratu i blagom prevoju njenog kolena. Nosila je tanku crnu haljinu, njemu nepoznatu, a na ogrlici se presijavalo svetlo. Ne, neću moći da spavam, i prestaću ovde da navraćam. Sve je bilo

uzalud: dve godine napora i truda, skoro da sam povratio svoj unutrašnji mir – sada moram iz početka, pokušavajući sve da zaboravim, sve što je već skoro bilo zaboravljeno, i sad još ovo veče. Najednom mu se učini da ga ona krišom posmatra, te se okrenu.

Muzika se verovatno bližila kraju. Kada dođu ti burni, zadihani akordi, to obično znači da se bliži kraj. Još jedna interesantna reč, *kraj*... kao krv i maj u jednom... krvavi oblaci sudnjeg majskog dana. Sa dolaskom proleća postala je neobično zatvorena. Govorila je skoro ne pomerajući usne. Pitao bi je: – Šta se dešava s tobom? – Ništa. Ništa posebno. – Ponekad bi zurila u njega kroz poluzatvorene kapke, sa zagonetnim izrazom na licu. – Šta se dešava? – Ništa. – Naveče je već bila kao mrtva. Ništa se nije moglo raditi s njom: uprkos tome što je bila omalena, mršava žena, postala bi teška i nezgrapna, kao da je od kameana. – Da li bi mi napokon rekla šta se dešava s tobom? – I tako se nastavilo čitavih mesec dana. Potom, jednog jutra – da, tog jutra joj je bio rođendan – rekla je poprilično običnim glasom, kao da govori o nečemu nebitnom: – Hajde da se rastanemo na neko vreme. Ne možemo više ovako. – Susedova ćerka je banula u sobu da pokaže svoje mače (jedino preživelo iz potopljenog nakota). – Odlazi, odlazi, kasnije. – Devojčica je otišla. Zavladala je duga tišina. Posle izvesnog vremena, lagano, tiho, počeo je da uvija njene zglobove na rukama – hteo je da je polomi svu, da joj iščaši sve zglobove, da glasno puknu. Zaplakala je. Onda je seo za sto i pravio se da čita novine. Izašla je u vrt, ali se ubrzo vratila. – Ne mogu više to da držim u sebi. Moram ti sve reći. – I sa čudnim divljenjem, kao da je reč o nekoj drugoj ženi, kao da joj se divi, te ga zove

da s njom podeli tu zadivljenost, rekla mu je, sve mu je rekla. U pitanju je bio kršan, skroman i povučen čovek; ponekad je navraćao na partiju vista i onda bi voleo da priča o arteskim bunarima. Prvi put se desilo u parku, potom u njegovoj kući.

Ostali detalji su bili poprilično nejasni. Hodao sam plažom sve dok se nije smrklo. Da, izgleda da se muzika zaista bliži kraju. Kada sam ga ošamario na keju, rekao je: – Dobrano ćeš platiti za ovo. – Pokupio je kapu sa zemlje i otišao. Nisam se oprostio s njom. Kako je glupo bilo razmišljati o tome da je ubijem. Živi, samo ti živi. Živi kao što sada živiš; zauvek sedi kao što sada sediš. Sve ću ti oprostiti, jer ćemo jednog dana svi umreti, i tada će se sve znati, i sve će biti oprošteno – čemu odlaganje? Pogledaj me, pogledaj, okreni oči, *moje* oči, moje ljubljene oči. Ne. Gotovo je.

Poslednji mnogoruki, masivni akordi – još jedan, ostalo je daha tek za poslednji, a posle tog završnog akorda, posle kojeg je muzika potpuno predala svoju dušu, pijanista nanišani i, s preciznošću mačke, udari jednu prostu, potpuno nezavisnu zlatnu noticu. Muzički zid se raspao. Aplauz. Volf reče: – Prošlo je baš dosta vremena otkada sam poslednji put svirao ovo. – Volfova žena reče: – Zna-te, prošlo je dosta vremena otkada je moj muž svirao ovaj komad. – Prilazeći mu, tiskajući se oko njega, nutkajući ga punčem, laringolog reče Volfu: – Veličanstveno! Uvek sam tvrdio da je to najbolja stvar koju je ikada napisao. Čini mi se da ste, bližeći se kraju, obojili zvuk isuviše modernim bojama. Ne znam da li sam bio dovoljno jasan, ali vidite...

Viktor je gledao ka vratima. Tamo se neka sitna, crnokosa gospođa sa bespomoćnim osmehom opraštala od

domaćice, koja je i dalje iznenađeno podvriskivala: – Ne dolazi u obzir, sada ćemo svi popiti čaj, a onda ćemo slušati pevača. – Ali ona se samo bespomoćno smeškala i probijala ka vratima, a Viktor Ivanovič shvati da je muzika, koja se pre činila kao tesna tamnica gde su bili primorani da sede svi zajedno, okovani rezonantnim zvucima, licem u lice na pet-šest metara jedno od drugog, u stvari bila neverovatno blaženstvo, čarobno stakleno zvono koje je prigrllilo nju i njega i omogućilo mu da diše isti vazduh koji je i ona disala; a sada se sve polomilo i rasulo, ona je nestajala kroz vrata, Volf je zatvorio klavir i zanosno zatočeništvo više nije moglo biti ponovo uspostavljeno.

Otišla je. Činilo se da niko ništa nije primetio. Pozdravio ga je čovek po imenu Bok, koji je blagim glasom rekao: – Posmatrao sam vas sve vreme. Kakva reakcija na muziku! Znae, izgledalo je da vam je toliko dosadno da mi vas je bilo žao. Da li je moguće da vas sve to toliko ne dotiče?

– Ah, ne. Nije mi bilo dosadno – odgovori Viktor Ivanovič zbunjeno. – Jednostavno, nemam sluha, i zato nisam baš neko ko bi trebalo da daje sud. Uzgred, šta je to svirao?

– Šta vam je po volji – reče Bok dobrodušnim šapatom jednog laika. – „Devičansku molitvu” ili „Krojcerovu sonatu”. Šta god vam je po volji.

prevod sa engleskog: Aleksandar Šurbatović

SAVRŠENSTVO

– Dakle, ovde sad imamo dve prave – rekao bi Davidu veselim, gotovo ushićenim glasom, kao da su dve prave neko veliko otkriće, nešto čime se treba ponositi. David je bio dobar dečak, ali pomalo spor. Posmatrajući kako mu uši polako crvene, Ivanov je pomislio da će za trideset ili četrdeset godina verovatno biti čest gost u Davidovim snovima: ljudski snovi ne zaboravljaju stare dugove.

Svetle kose, vitak, odeven u žuti pulover pritegnut kožnim kaišem, sa golim kolenima punim ožiljaka i ručnim satom sa staklom zaštićenim zatvorskom rešetkom, David je sedeo za stolom u najneudobnijoj mogućoj pozi i uporno kuckao po zubima tupim krajem nalivpera. Škola mu nije išla od ruke, pa su morali da mu uzmu privatnog učitelja.

– Pogledajmo sad drugu pravu – nastavio je Ivanov sa istom proračunatom veselošću. Diplomirao je geografiju, ali od njegovih neobičnih znanja nije bilo mnogo koristi: mrtav kapital, veličanstvena palata siromaška visokog roda. Kako su samo lepe stare mape, na primer! Putne mape starih Rimljana, izdužene, bogato ukrašene, sa

zmijolikim trakama uz margine koje predstavljaju mora u obliku kanala; ili one izrađene u staroj Aleksandriji, na kojima su Engleska i Irska prikazane kao dve male kobasice; ili mape hrišćanskog srednjeg veka, purpurne i zelene kao trava, s rajskim Orijentom pri vrhu i Jerusalimom – zlatnim pupkom sveta – u sredini. Pa prikazi veličanstvenih hodočašća: monah na proputovanju koji reku Jordan poredi s rečicom u njegovom rodnom Černigovu, pa carski poslanik koji je stigao u zemlju u kojoj ljudi nose žute suncobrane ili trgovac iz Tvera koji se probija kroz gusti *женгел*, kako je po ruski nazivao džunglu punu majmuna, do sušne zemlje u kojoj vlada neki nagi princ. Ostrvce poznatog svemira nastavlja da raste: nove konture se nevoljno ukazuju u veličanstvenim izmaglicama, planeta se polako svlači – i gle, u daljini preko mora pojavljuje se obod Južne Amerike, dok sa sva četiri ugla duvaju vetrovi punih obraza, a jedan od njih čak ima i naočare.

Ali pustimo sad mape. Umeo je Ivanov da uživa i u mnogim drugim zadovoljstvima i ekscentričnostima. Bio je suvonjav, crnomanjast, ne previše mlad, uvek osenčenog lica od crne brade koju je nekada davno dugo puštao, a onda ju je obrijao (u berbernici u Srbiji, gde je prvo izbegao): i najmanja nepažnja činila je da senka ponovo oživi i počne da grebe. Za desetak godina emigrantskog života, uglavnom u Berlinu, ostao je veran uštirkanim kragnama i manžetnama; njegove iznošene košulje imale su s prednje strane staromodni jezičak kojim su se zakopčavale za dugačke gaće. Odnedavno je bio prinuđen da svuda nosi staro crno svečano odelo sa ukrasima od pletenica na reverima (sva druga odeća mu je već propala); ponekad, kada bi naišao veoma oblačan dan bez mnogo

svetla, učinilo bi mu se da je odeven trezveno i sa dobrim ukusom. Tračice flanela pokušavale su da izvire iz njegove mašne, pa je morao da ih šiša, ali nije se usuđivao da ih sasvim odstrani.

Na čas sa Davidom polazio je oko tri po podne, pomalo nervoznim, skakutavim korakom, visoko podignute glave. Željno je udisao svež vazduh ranog leta, koje se tokom jutra već izleglo, i tako podizao i spuštao krupnu Adamovu jabučicu. Jednom je neki momak u kožnim pantalonama tiho zviznuo sa druge strane ulice da bi mu privukao pažnju, pa onda i sam visoko podigao bradu i tako načinio nekoliko koraka: pomozi bližnjem da uoči svoje greške. Ali Ivanov je tu poučnu imitaciju pogrešno protumačio, pomislivši da mu ovaj skreće pažnju na nešto visoko iznad njihovih glava, pa je s poverenjem podigao pogled više nego obično – i zaista, tri ljupka oblačića su se držala za ruke i dijagonalno prelazila preko neba: treći je pomalo zaostajao, pa su njegov obris i obris još pružene prijateljske ruke izgubili svoje ljupko značenje.

Tih prvih toplih dana sve je lepo i dirljivo: dugonoge devojkice koje na pločniku igraju školice, starci na klu-pama, zelene konfete koje grane raskošnih lipa prosipaju čim vazduh protegne svoje nevidljive udove. Osećao se usamljeno i zarobljeno u svom crnom odelu. Skinuo bi šešir i na trenutak se osvrnuo oko sebe. Ponekad, kada bi ugledao odžačara (ravnodušnog delitelja tuđe sreće, koga su žene u prolazu doticale sujevnim prstima) ili avion koji pretiče oblak, Ivanov je sanjario o stvarima koje nikada neće pobliže upoznati, o zanimanjima kojima se nikada neće baviti, o padobranu koji se otvara kao džinovska krunica cveta ili o iskrivljenom i mutnom svetu

automobilskih trkača, o slikama sreće, o zadovoljstvima veoma bogatih ljudi okruženih veoma živopisnom prirodom. Misli su mu lepršale uz stakleno okno koje mu za života neće dopustiti da stupi u direktan kontakt sa svetom. Osećao je živu želju da sve iskusi, da sve dostigne i dodirne, da dopusti da rasuti glasovi i pesma ptica prolaže kroz njegovo biće i da na trenutak proviri u dušu prolaznika koji ulazi u hladovinu stabla. Um mu je bio obuzet nerešivim problemima: kako i gde se odžaćari peru kad završe posao? Da li se promenio onaj šumski put u Rusiji koji je maločas tako živo prizvao u sećanje?

Kada je najzad stigao, sa zakašnjenjem, kao i obično, ušao je u lift i osetio kako polako raste, kako se isteže uvis, a onda, kada mu je glava stigla do šestog sprata, kako privlači noge sebi, kao plivač. Pošto se vratio na uobičajenu dužinu, ušao je u Davidovu svetlu sobu.

David je voleo da za vreme časova prevrće razne stvari po rukama, ali inače je bio prilično pažljiv. Odrastao je u inostranstvu i ruski je govorio s mukom i dosadom. Kada je trebalo da iskaže nešto važno ili kada je razgovarao s majkom, ruskom suprugom berlinskog biznismena, odmah je prelazio na nemački. Ivanov, čije je poznavanje lokalnog jezika bilo slabo, objašnjavao mu je matematiku na ruskom, iako je udžbenik, naravno, bio na nemačkom, što je stvaralo izvesnu zabunu. Dok je gledao dečakove uši uokvirene paperjastim svetlim pramenovima, pokušavao je da zamisli s koliko dosade i odvratnosti ga David posmatra, a to ga je povređivalo. Osmotrio je sebe spolja – bubuljičavo lice crveno od brijanja, sjajna crna bluza s mrljama na manžetnama – ulovio je i svoj lažno živahni ton, nakašljavanje da pročisti grlo, čak i onaj zvuk koji

nije mogao dopreti do Davida – neravnomerne, ali još sigurne otkucaje srca koje je već dugo bolovalo. Kada završe čas, dečak bi pohitao da mu pokaže neku novinu, katalog automobila, kameru ili zanimljiv šraf koji je našao na ulici – i Ivanov je davao sve od sebe da pokaže znakove inteligentnog učešća u razgovoru – ali, avaj, nikada nije bio blizak s tajnim bratstvom onih stvari koje je čovek stvorio, a koje se nazivaju tehnikom. To i poneko neispravno zapažanje koje bi izrekao navodili su Davida da ga zbunjeno pogleda svojim svetlosivim očima i brzo uzme nazad onaj predmet koji je, po svemu sudeći, pratio u Ivanovljevim rukama.

Ipak, David nije bio lišen blagosti. Njegova ravnodušnost prema neobičnim stvarima nije neobjašnjiva – jer nisam li i ja, pomisli Ivanov, morao izgledati kao tupav i nezainteresovan momčić, ja, koji nikada ni sa kim nisam podelio svoje ljubavi, maštarije i strahove. Sve što je moje detinjstvo ikada izrazilo bili su kratki uzbuđeni monolozi upućeni samom sebi. Mogli bismo sastaviti sledeći silogizam: dete je najsavršeniji oblik čoveka; David je dete; David je savršen. S tim predivnim očima, nemoguće je da taj dečak razmišlja samo o cenama raznih mehaničkih sprava ili o tome kako da sakupi dovoljno kupona da u prodavnici besplatno dobije robe u vrednosti od pedeset pfeniga. Sigurno sakuplja i nešto drugo: one svetle dečje opažaje čija boja ostaje na vrhovima prstiju našeg uma. Ali o tome ne govori, kao što ni ja nisam govorio. Kada nekoliko decenija kasnije – na primer 1970. godine (koliko liče na telefonske brojeve, te godine iz budućnosti!) – ugleda sliku koja sada visi iznad njegovog kreveta, Bonzo, koji guta tenisku loptu, kako će se samo trgnuti,

koliko će svetlosti i začuđenosti osetiti pred svojim postojanjem. Ivanov nije bio sasvim u krivu, jer je u Davidovim očima zaista bilo izvesne sanjivosti; ali to je bila sanjivost prikrivenog obešenjaka.

Ušla je Davidova majka, žena plave kose i oštrog temperamenta. Dan ranije je učila španski; danas će ceo dan piti samo sok od pomorandže. – Želela bih da porazgovaramo. Sedite, molim vas. Davide, idi napolje. Čas je završen? Hajde, Davide. Evo šta sam htela da kažem. Uskoro počinje raspust. Trebalo bi da otputuje negde na more. Nažalost, ja ne mogu da idem. Da li biste ga vi povelili? Verujem vam, a on vas sluša. I naravno, želim da što više govori ruski. Zapravo, on je jedan običan mali *sportista*, kao i sva moderna deca. Kako vam se dopada ta ideja?

Ideja mu se nije mnogo dopala. Ali Ivanov je sumnje zadržao za sebe. More je poslednji put video 1912, pre osamnaest godina, dok je još studirao. Bio je to Hungerburg, provincija u Estoniji. Jele, pesak, bledosrebrna voda u daljini – koliko mu je samo vremena trebalo da stigne do nje, i onda još koliko da mu voda dosegne do kolena! Ovo bi takođe bilo na Baltičkom moru, ali na drugom delu obale. Ipak, poslednji put je plivao u reci Lugi, a ne u Hungerburgu. Mužici su istrčavali iz vode raskrečenih nogu, pokrivajući privatne delove rukama: *pudor agrestis*¹. Zubi su im cvokotali dok su navlačili košulje na mokra tela. Lepo je okupati se u reci predveče, naročito ispod tople kiše, čije kapi stvaraju nečujne krugove koji se šire i preklapaju svuda po površini vode. Ali ja volim da pod nogama imam čvrsto tlo. Kako je samo teško

¹ *Pudor agrestis* (lat.) – seoski stid. (Sve napomene u tekstu su redakcijske, osim ako nije drugačije naglašeno.)

ponovo navući čarape i cipele, a ne zamazati tabane blatom! Voda u uhu: skakućeš na jednoj nozi dok ne iscuri napolje kao suza od smeha.

Dan polaska je brzo došao. – Biće vam vruće u tom odelu – primetila je Davidova majka umesto pozdrava, gledajući Ivanovljevo crno odelo (koje je nosio u znak žalosti za svim svojim stvarima koje su propale). Voz je bio prepun, a njegov novi meki okovratnik (mali kompromis, ustupak letu) polako se pretvorio u zategnut vlažan povež oko vrata. Radosni David, sa uredno podšišanom kosom i jednim centralnim čuperkom koji je igrao na vetru, u košulji raskopčane kragne koja se vijorila, stajao je uz prozor u hodniku i virio napolje pokušavajući da na polukružnim krivinama ugleda prve vagone i glave putnika oslonjenih na spuštene prozore. Onda bi voz zapištao, žustro vrteći laktovima, ispravio se i ušao u bukovu šumu.

Kuća je bila u zadnjem delu primorskog gradića, jednostavna dvospratnica sa grmovima ribizle u dvorištu koje je ogradom bilo odvojeno od prašnjavog puta. Ribar riđe brade sedeo je na panju, žmirkao pod zracima zalazećeg sunca i krpio mrežu. Njegova žena ih je povela na sprat. Podovi od terakote, minijaturni nameštaj. Na zidu je visio poveliki deo avionskog propelera: – Moj muž je radio na aerodromu. – Ivanov je raspakovao ono malo rublja što je imao, izvadio brijač i pohabano izdanje Puškinovih dela u izdanju „Panafidine”. David je izvadio iz mreže šarenu loptu, koja je nastavila da skakuće i od silnog uzbuđenja zamalo nije srušila s police rogatu školjku. Gazdarica im je donela čaj i filete lista. Davidu se žurilo. Nije mogao da dočeka da otrči da pogleda more. Sunce je već zalazilo.

Kada su posle petnaestominutne šetnje stigli do plaže, Ivanov je iznenada osetio pritisak u grudima, naglo stezanje praćeno naglim propadanjem u prazninu, a na mirnom i kao dim plavom moru stajao je majušni čamac, činilo se sasvim crn i zastrašujuće sam. Trag čamca je počeo da mu se prikazuje na svakoj stvari u koju bi pogledao, a onda je ispario i nestao. Pošto je prah sumraka već sve zamračio, činilo mu se da mu je pogled pomućen, a noge su mu bile neobično oslabljene škripavim dodirrom peska. Odnekud se čulo sviranje orkestra, a i taj zvuk je bio nekako prigušen daljinom. David je izabrao mesto na plaži i naručio ležaljku od pruća za sledeći dan. U povratku su morali da se penju uzbrdo; Ivanovljevo srce bi ponekad odlutalo, a onda se žurno vraćalo da obavi ono što se od njega očekuje, da bi zatim ponovo nekud nestalo, a koprive kraj ograde, uprkos svim bolovima i strepnjama, mirisale su na Hungerburg.

David je imao belu pižamu. Radi ekonomičnosti Ivanov je spavao nag. Kao zemlja hladni čaršavi u prvi mah su pogoršali njegove tegobe, ali odmor mu je ubrzo doneo olakšanje. Mesec se nekako provukao do stalka umivaonika, izabrao jednu od stranica bokala i počeo da se vere uza zid. Te i narednih noći Ivanov je pretresao neodređene misli o nekoliko stvari odjednom, zamišljajući, između ostalog, da mu je dečak u susednom krevetu sin. Pre deset godina, u Srbiji, jedina žena koju je ikada voleo – žena drugog čoveka – ostala je s njim u drugom stanju. Pobacila je i umrla naredne noći, moleći se u delirijumu. Mogao je imati sina, dečaćića Davidovih godina. Kada se David ujutro pripremio da navuče gaćice za kupanje, Ivanov je bio dirnut prizorom njegovog *café-au-lait* tena (stećenog

na berlinskom jezeru) koji je ispod pojasa naglo prelazio u belinu dečje kože. Pokušao je da mu zabrani da izađe iz kuće i ode na plažu samo u kupaćim gaćama, a kada se dečak usprotivio i počeo da mu objašnjava piskutavim tonom nemačkog čuđenja da je to već radio u drugim letovalištimu i da to svi rade, bio je pomalo zatečen, ali nije odmah popustio. Što se tiče Ivanova, on je na plaži bio slika i prilika patnji stanovnika grada. Od sunca i svetlucavog plavetnila dobijao je morsku bolest. Osećao je peckanje i probadanje na temenu ispod fedore i činilo mu se da ga živog peku, ali nije mu padalo na pamet da svuče bluzu, ne samo zato što bi mu, kao i mnogim Rusima, bilo neprijatno da „pred damama sedi u tregerima” već i zato što mu je košulja bila prilično iznošena. Trećeg dana je prikupio hrabrost i, kriomice se osvrćući, izuo cipele. Smestio se na dno kratera koji je David iskopao, s novinama podmetnutim ispod lakta, i osluškivao vijorenje šarenih zastava ili virio preko peščanog nasipa osećajući nežnu zavist pred prizorom hiljada smeđih leševa koje je sunce razbacalo i ostavilo da leže u raznim pozama; jedna devojka je bila posebno upečatljiva, kao da je izlivena od metala, preplanula do crnila, s neverovatno svetlim očima i noktima bledim kao da su majmunski. Posmatrao ju je i pokušavao da zamisli kako li se osećaju ljudi toliko ispečeni suncem.

Pošto bi dobio dozvolu da uđe u vodu, David bi bučno otplivao, dok je Ivanov šetao uz obalu i posmatrao svog štićenika, spreman da odskoči svaki put kad bi talas veći od svog prethodnika zapretio da mu pokvasi nogavice. Setio se jednog momka sa studija u Rusiji, bliskog prijatelja, koji je umeo da baca pljosnate oblutke tako da

odskoče s površine vode dva, tri ili četiri puta, ali kada je pokušao da to pokaže Davidu, bačeni kamen je odmah potonuo uz glasan pljusak. David se nasmejao, a onda bacio lep pljosnat kamen, koji je odskočio ne četiri nego najmanje šest puta.

Nekoliko dana kasnije, u trenutku rastrojstva (pogled mu je sam odlutao, a kada je shvatio šta radi, bilo je prekasno), Ivanov je pročitao razglednicu koju je David počeo da piše majci i ostavio je na polici kod prozora. David je pisao da je njegov učitelj verovatno bolestan jer nikada ne pliva. Istog dana, Ivanov je preduzeo vanredne mere: kupio je crni kostim za kupanje i, stigavši na plažu, ušao u kabinu za presvlačenje, oprezno se svukao i navukao jeftin komad odeće od rastegljivog platna koji je još mirisao na prodavnicu. Osetio je melanholičnu nelagodnost kada je bele kože i dlakavih nogu izašao na sunce. Međutim, David mu je uputio pogled pun odobravanja. – Evo me! – uskliknuo je Ivanov s razmetljivom bezbrižnošću. – Hajdemo! – Ušao je u vodu do kolena, poprskao se po glavi, a onda nastavio da korača u dubinu raširenih ruku. Što je dublje ulazio u vodu, to je čvršći bio stisak koji je osećao na srcu. Konačno, pokrivajući oči palčevima, a uši ostalim prstima, čučnuo je i potopio se u vodu. Ubitačna jeza ga je naterala da odmah izađe napolje. Ležao je na pesku, tresući se, do vrha bića ispunjen užasnom i jednom nerazrešivom agonijom. Sunce ga je ugrejalo posle izvesnog vremena, pa je malo živnuo, ali više se nije kupao u moru. Bio je previše lenj da se oblači; kada bi čvrsto zažmurio, video je mrlje koje su klizile preko crvene pozadine, kanale na Marsu koji se ukrštaju, a kada bi rastavio kapke, vlažno srebro sunca bi mu zaigralo na trepavicama.

SADRŽAJ

MUZIKA	5
SAVRŠENSTVO	13
ADMIRALITETSKA IGLA	28
ŠOŠKAR*	44
U SPOMEN NA L. I. ŠIGAJEVA	57
KRUG*	67
RUSKA LEPOTICA	82
VEST	89
TEŠKI DIM	97
VRBOVANJE	104
SLUČAJ IZ ŽIVOTA	112
PROLEĆE U FIJALTI	123
OBLAK, JEZERO, KULA	151
ISTREBLJIVANJE TIRANA	162

* Redakciju prevoda priča obeleženih zvezdicom uradio je urednik izdanja.

LIK	196
MADMOAZEL O	224
VASILIJ ŠIŠKOV	246
<i>ULTIMA THULE</i>	255
<i>SOLUS REX</i>	292
POMOĆNIK PRODUCENTA	331
<i>KAD U ALEPU JEDNOM...</i>	354
ZABORAVLJENI PESNIK	369
VREME I MÉNE	386
TEMA ZA RAZGOVOR, 1945.	397
ZNACI I ZNAMENJA	414
PRVA LJUBAV	423
PRIZORI IZ ŽIVOTA DVOSTRUKOG ČUDOVIŠTA	436
SESTRE VEJN	448
LANS	469

NAKNADNO OTKRIVENE PRIČE

REČ	489
NATAŠA	494
USKRŠNJA KIŠA*	510
NAPOMENE	519
DODATAK	534
BIBLIOGRAFIJA	540
SPISAK PREVODILACA	543